

Goneim, Mohammed Z.: 1957 *Excavations at Saqqara. Horus Sekhemkhet. The unfinished step pyramid at Saqqara*, Le Caire: L'Institute Francais d'Archéologie Orientale.

Hill, James N. – Evans, Richard K.: 1972 „A model of classification and typology“, in: Clarke, David L. (ed.). *Models in archaeology*, London: Methuen, s. 231–273.

Mace, Arthur C.: 1909 *The Early Dynastic cemeteries of Naga-ed-Der II*, Leipzig: Hinrichs.

Macramallah, Rizkallah: 1940 *Fouilles à Saqqarah. Un cimetiere archaïque de la classe moyenne du peuple à Saqqarah*, Le Caire: Imprimerie national.

Petrie, William M. F. – Brunton, Guy: 1924 *Sedment I*, London: Bernard Quaritch [Egyptian Research Account 34].

Posener-Kriéger †, Paule – Verner, Miroslav – Vymazalová, Hana: 2006 *The pyramid complex of Raneferef: The papyrus archive*, Prague: Charles University in Prague, Faculty of Arts, Czech Institute of Egyptology [Abusir X].

Quibell, James E.: 1900 *Hierakonpolis I*, London: Bernard Quaritch [Egyptian Research Account 4].

1913 *Excavations at Saqqara (1911–1912). The tomb of Hesy*, Le Caire: L'Institute Francais d'Archéologie Orientale.

1923 *Excavations at Saqqara (1912–1914). Archaic mastabas*, Le Caire: L'Institute Francais d'Archéologie Orientale.

Saad, Zaki Y.: 1947 *Royal excavations at Saqqara and Helwan (1941–1945)*, Le Caire: L'Institute Francais d'Archéologie Orientale [Cahier aux Annales du Service des Antiquités de l'Égypte 3].

1951 *Royal excavations at Helwan (1945–1947)*, Le Caire: L'Institute Francais d'Archéologie Orientale [Cahier aux Annales du Service des Antiquités de l'Égypte 14].

Abstract:

Stone vessels from mastaba AS 54 at Abusir South

The spring excavation season 2010 brought to light a mass of fragments of stone vessels of various classes, kinds and materials. All of them were found within different contexts of Shaft 1 of tomb AS 54 at Abusir South or in its immediate vicinity. Therefore, they were supposed to have been originally deposited as part of the burial equipment of the owner of the shaft, highly likely a wife of a high official. Their names remain unknown. The vessels suggest a dating of the mastaba to the end of the 3rd Dynasty, as does the only royal name found (on a magnesite bowl), the name of Huni. Among several interesting features the clear traces of pre-burial usage of stone tables, in particular, are striking and require further analysis. The badly disturbed state of preservation of the whole shaft and its contents leads, unfortunately, to several interpretations of its pre- and after- burial history. Yet the assemblage of stone vessels represents an important contribution to the study of the development of such luxurious objects.

Džedkare Iseši a egyptská revoluce 2011

Mohamed Megahed

Když jsem roku 2009 zahájil doktorské studium na Univerzitě Karlově v Praze, netušil jsem, že během mého pražského pobytu dojde v Egyptě k tak velkým změnám, jaké přinesla revoluce na jaře roku 2011. Nečekané události zvrhly prach zaběhlé rutiny a jejich dopad se projevil i na archeologických lokalitách v oblasti pyramidových polí.

Obr. 1 Pohled na rozvaliny Džedkareova pyramidového komplexu a anonymní pyramidu patřící snad jeho manželce, jež dnes připomíná hromadu sutí. V pozadí se tyčí Džoserova Stupňovitá pyramida (foto M. Megahed)

Obr. 2 Nálada na Tahríru (foto S. Vannini)

Téma mé doktorské práce zahrnuje vládu Džedkarea Isesiho a má shromáždit dostupné doklady o jeho rodině, historických událostech, administrativních a náboženských změnách a především o podobě jeho pyramidového komplexu.¹ Stovky fragmentů reliéfní výzdoby, jež v prostoru králova zádušního chrámu objevili egyptští archeologové před desítkami let,² nebyly dosud nikdy v úplnosti publikovány.³ Jejich pečlivá dokumentace a analýza proto tvoří stěžejní část mé práce. Kromě toho byly obnoveny archeologické práce v prostoru králova pyramidového komplexu.⁴ Dřívější výzkum byl velice rychlý a povrchní, takže je zapotřebí památku systematicky prozkoumat moderními metodami.

Dokumentační a archeologické práce jsem se svým týmem zahájil v severovýchodní části lokality v menším pyramidovém komplexu, který odborníci zpravidla připisují Džedkareově manželce.⁵ Identita majitele/majitelky však dodnes zůstává neznámá. Komplex tvoří pyramida menších rozměrů, jež má dnes podobu nevzhledného suťového kopce, a zádušní chrám na jejím východním úpatí, který byl velmi pravděpodobně propojen s pyramidovým komplexem krále Džedkarea. Tento komplex byl dříve prozkoumán pouze zběžně a jeho výzkum neposkytl dostatek informací o majiteli, stáří ani přesné podobě tohoto komplexu. Mým cílem proto bylo pořídit v první řadě přesný archeologický plán a následně celou památku podrobněji prozkoumat a rekonstruovat její podobu.

Výzkum anonymního pyramidového komplexu

První sezónu jsem se svým týmem egyptských archeologů ze sakkárského inspektorátu zahájil v dubnu 2010 a práce trvaly po dobu jednoho měsíce. Vyčistili jsme severozápadní část chrámu, jež nikdy dříve nebyla odkryta, a zdokumentovali bloky vápencové podlahy, na nichž je dosud patrný průběh stěn jednotlivých místností. V této části chrámu se mimo jiné nacházely pozůstatky obětní síně, jež zpravidla bývala umístěna na východním úpatí pyramidy v její východozápadní ose. Podlaha této místnosti byla původně asi vydlážděna egyptským alabastrem,⁶ který však již ve starověku zloději kamene roztržili a odnesli, na místě se dochovaly jen stovky menších či větších fragmentů tohoto krásného kamene. Při čištění chrámu bylo třeba odstranit suťový zával také z části východní stěny pyramidy, odkud se zásyp neustále sesouval. Ukázalo se, že zdivo pyramidy tvořily velké bloky tvrdého šedého vápence a menší kusy méně kvalitního kamene. Malé vápencové úlomky a malta navíc vyplňovaly mezery mezi většími bloky, aby byla zajištěna lepší stabilita stavby.

Protože výsledky tohoto prvního čištění chrámu byly velice zajímavé (Megahed, v tisku), plánovali jsme s mým týmem pokračovat v další, o něco delší sezóně v lednu 2011. Cílem bylo především pokračovat v čištění chrámu a dosáhnout severovýchodního nároží samotné pyramidy, které dosud nebylo přesně zaměřeno. Dodnes odborníci ani nevědí, jak velká tato pyramida vlastně byla.

Po mém přeletu z Prahy do Káhiry bylo nejprve nutné vyřídit nezbytné formality a po dokončení příprav jsme v neděli

23. ledna s mým malým týmem zahájili druhou sezónu prací, jež měla trvat dva měsíce. V důsledku revolučních událostí však nečekaně skončila již po čtyřech dnech práce!

Již na začátku sezóny naší expedice se na sociálních sítích začaly objevovat výzvy k protestům namířeným proti tehdejší vládě. Protesty se měly v ulicích poprvé projevit v den státního volna, na Den policie 25. ledna. V závěru protestů na náměstí Tahrír (Osvobození) byli pokojní protestující napadeni pořádkovými silami, což v následujících dnech vyvolalo bouřlivé reakce v celé zemi. Práce v Sakkáře však ještě pár dní probíhaly podle našich představ a naše výsledky i plány jsme měli možnost prodiskutovat s kolegou z Francouzského ústavu orientální archeologie, Phillipem Collombertem, a australskou egyptoložkou Vivienne G. Callenderovou, kteří se přijeli na výzkum podívat. Nebylo nám však dáno v práci pokračovat.

Na rozdíl od evropských zemí končí egyptský pracovní týden ve čtvrtek a víkend začíná v pátek. Na místo obvyklého odpočinku nás však tento víkend čekaly překvapivé události, jež je možné s nadsázkou srovnat s vypuknutím sametové revoluce v Praze. Tento pátek, 26. ledna 2011, se zapsal do dějin jako „pátek hněvu“, kdy tisíce lidí různého věku i společenského postavení vyšly do ulic Káhiry a mnoha dalších egyptských měst. Již předchozí večer tehdejší vláda umlčela mobilní telefony i internet, aby znemožnila organizování protestů, a jediným zdrojem našich informací se staly zahraniční kanály televizního zpravodajství. Protestující v Káhiře zaplavili náměstí Tahrír a po několika hodinách došlo k ostrým střetům s policejními složkami. V nočních hodinách, kdy bylo zřejmé, že policie zcela nekontroluje situaci, byly veškeré policejní složky z ulic odvolány a země se měla ocitnout v chaosu. I přes trvající potyčky mezi pokojnými demonstranty a příznivci tehdejšího režimu na tahrírském náměstí a přes množství problémů, které stažení policie přineslo, bylo v ulicích okamžitě možné pozorovat změnu přístupu Egyptanů k vlastní zemi. Disciplinované hlídání ulic domovními hlídkami, pokojná doprava bez dopravních policistů, úklid ulic a domů byly jen začátkem velkých změn, k nimž obyvatele měst vedl nově nabytý pocit sounáležitosti a zodpovědnosti za vlastní domov.

Krátký výlet do centra dění

V sobotu, kdy stále ještě nefungoval telefon ani internet, jsme se s manželkou (českou egyptoložkou) vydali z naší poklidné čtvrti do centra města. Naše první kroky byly namířeny na české velvyslanectví, kde se nachází i zázemí Českého egyptologického ústavu, neboť nočním letem měla z Prahy přicestovat naše zooložka. Bez fungujícího internetu a telefonů nebyla jiná možnost ujistit se, že dorazila v pořádku. Na velvyslanectví nám potvrdili, že svůj let naštěstí na poslední chvíli odložila. Pokračovali jsme tedy dále do centra na náměstí Tahrír. Po policii v ulicích zůstaly jen desítky vypálených obrněných vozů, z nichž se rychle začaly ztrácet pneumatiky a další použitelné součástky. Tato ohořelá torza velmi silně podtrhovala náladu v ulicích.

Cestu na Tahrír jsme šli pěšky. Jedním z důvodů bylo uzavření stanic metra poblíž protestů, dalším důvodem byla fascinující slavnostní atmosféra, jež se šířila káhirskými ulicemi. Bez potíží jsme se dostali až k bráně Egyptského muzea, kam po několika hodinách po odchodu policie dorazila armáda. V muzeu probíhalo intenzivní vyšetřování nočního van-

dalismu, a když jsme se ujistili, že ředitel muzea – náš kolega a přítel, který před pár lety také studoval v Praze – nepotřebuje naši pomoc, pronikli jsme na náměstí do centra dění. Davy lidí křičící z plných plic hesla o svobodě – studenti, muži v oblecích, starci v galabějích, zahalené dívky i slečny s bojovně rozevlátými vlasy, otcové s malými dětmi na ramech, sourozenci různého věku pochodující s egyptskou vlajkou... V tom všem shonu a hlasitém skandování jsme narazili na našeho přítele, italského fotografa Sandra Vanniniho, který stejně jako my přišel zjistit, zda může být něčím prospěšný. Ital, Egyptan a Češka uprostřed revolučního Tahríru.

Archeologické lokality

Kromě policie, která té noci opustila ulice velkých měst, opustila svá stanoviště také památková policie, jejímž úkolem je střežit archeologická naleziště a památky. Egyptské muzeum v Káhiře, jež stojí uprostřed revolučního dění v centru města, bylo po prvním napadení vandaly chráněno samotnými demonstranty a armádní jednotkou. Horší však byla situace mimo města po celém Egyptě. Jen pyramidová pole a jejich součásti Sakkára a Abúsír, kde působí mimo jiné i česká expedice, představují rozsáhlá pouštní pohřebiště o rozloze desítek kilometrů čtverečních. Do pouště okamžitě začaly pronikat gangy vandalů, kteří hledali cokoli, co by mohli odnést. V Sakkáře a Abúsíru památkovou policii, jež původně střežila všechny přístupové cesty, vystřídal narychlo svolaný inspektoři Nejvyšší rady pro památky Egypta, jejichž úkolem je pečovat o lokalitu z odborného hlediska. Nyní však byli okolnostmi přinuceni hlídat celý prostor – v počtu několika mužů, bez výcviku a beze zbraní. V sobotu večer, kdy už fungovaly mobilní telefony, mi volal ředitel sakkárské oblasti a v neděli ráno jsme spolu vyrazili na místo, abychom pomohli kolegům.

Po několika hodinách do Sakkáry dorazila také menší skupina vojáků se třemi tanky, kteří zabezpečili oblast centrálních skladů a především nedávno otevřeného Imhotepova muzea. Zajistit bezpečnost celého rozsáhlého pohřebiště však bylo nad jejich síly. Napadání vandaly tedy pokračovalo po několik dnů a bylo o to překvapivější, že výsledky jejich úsilí jim musely přinést jen nepatrný zisk.

Již během první noci byly násilím otevřeny všechny uzamčené prostory na pohřebišti – hrobky a sklady bez rozdílu a bez ohledu na jejich obsah a vnitřní vybavení. S kolegy jsme tedy nakoupili nové zámky a rozdělení do několika menších skupin jsme jedny dveře po druhých znovu uzavřeli. Sčítání škod v tu chvíli nebylo možné, ujistili jsme se však, že reliéfní výzdoba hrobek zůstala naštěstí neporušená, a zjistili jsme, že odcizeny byly některé součásti vybavení několika zahraničních expedic. Po dokončení úkolu se všechny skupiny sešly v místě, kde se usadila armáda – mezi muzeem a inspektorátem, na úpatí kopce východně od Džoserovy pyramidy. Najednou jsme uslyšeli střelbu, jež se ozývala z vrcholku kopce. Ihned jsme se tam všichni rozběhli a naši jsme ustřelené zámky, jimiž byly jen pár minut předtím uzavřeny sklady vedle Tetiho pyramidy. Rozhodli jsme se tedy každé železné dveře navíc svařit.

Po dokončení práce v Sakkáře jsme se vydali i na sever do Abúsíru, na lokalitu české expedice, kde byla situace podobná. Kromě vykrádání hrobek a skladů jsme se zde však setkali také s mnoha nelegálními „vykopávkami“, jimiž se vandalové snažili dostat do dosud neprozkoumaných hrobek.

Obr. 3 Vandalové v jihovýchodním Abúsíru (foto M. Megahed)

Situace se opakovala den co den. Ráno jsme vyráželi na pohřebiště a vraceli se domů těsně před začátkem zákazu vycházení ve tři hodiny odpoledne. S kolegy z inspektorátu jsme si rozdělili úkoly a já jsem denně sám pěšky procházel oblast od severu Abúsíru po strážní domek na jižním okraji české koncese, kde mi náš oblíbený hlídač Sajid uvařil čaj a sdělil novinky o nočním dění. Každý den se prodlužoval i seznam vybavení, které mu vandalové z domečku odcizili – talíře, lžičky, pokrývky, cukr... Poté jsem pokračoval do jižní Sakkáry na svůj výzkum a s kolegy jsme autem zajížděli až na jižní okraj Sakkáry k Mastabat Faraún. Při pochůzkách jsem míjel skupinky vandalů, kteří si z mé přítomnosti – ani ze snažení kolegů z inspektorátu – vůbec nic nedělali. Pravidelně se ozývala střelba. Každý večer jsme s kolegy dostávali zprávy z dalších archeologických lokalit po celém Egyptě, kde byla situace s vandaly velice podobná – z Dahšúru, Luxoru (Karnak a Západní břeh), z Kantary, z různých lokalit v deltě atp.

Trvalo několik týdnů, než se situace uklidnila a lokality byly zpřístupněny i členům zahraničních expedic, kteří z bezpečnostních důvodů během nepokojů do Sakkáry ani Abúsíru nesměli. Do Káhiry tehdy dorazil vedoucí českého výzkumu prof. Bárta se svým týmem, aby zjistili, jaké škody byly v Abúsíru napáchány. Sklady zahraničních expedic, do nichž vandalové opakovaně pronikali, obsahují podle nastavených pravidel pouze nálezy, jež pro ně neměly žádnou hodnotu – keramiku, antropologický materiál, zvířecí kosti a dřevo, určené k odborným analýzám. Mají velkou hodnotu výhradně pro odborníky. Jakékoli cennější nálezy se již v průběhu archeologického výzkumu převážejí do dobře zabezpečených skladů vedle Imhotepova muzea. Expedice provedla inventarizaci vylopujících skladů a nálezy, z nichž se naštěstí ztratilo jen málo, byly ve spolupráci s inspektory převezeny do skladu vedle Imhotepova muzea. Několik předmětů se však ztratilo z dřívě prozkoumaných hrobek a dnes jsou na seznamu hledaných předmětů spolu s těmi odcizenými z Egyptského muzea na Tahríru. Velkou část z nich se již po-

dařilo vypátrat a navrátit památkové organizaci.

Čeští kolegové rovněž potvrdili nevelký význam hrobek objevených vandalskými sondami. Některé z nich obsahovaly mělké i hlubší pohřební šachty, na jejichž dně se podle zkušeností archeologů většinou nachází jen kostra zemřelého a pár fragmentů keramiky. Přestože velké úsilí se zlodějům zjevně nevyplatilo, identifikovala česká expedice na dvě stovky nelegálních jam.

Za obětavé řešení situace během revolučních dnů, které ve vypjatých momentech znamenalo i ohrožení života, patří náš dík především řediteli Sakkáry Kamalu Wahídovi, vrchním inspektorům Sabrymu Farragovi a Mohamedu Júsufovi a předákovi dělníků Mohamedu Antarovi, který neúnavně trávil v poušti dny i noci. Bez nich by škody vzniklé na jedné z nejvýznamějších archeologických lokalit Egypta byly mnohem větší.

Závěr archeologické sezóny

Kvůli těmto nečekaným událostem již pro mne a můj tým nebylo možné zahájit znovu práce v jižní Sakkáře. Využil jsem alespoň příležitosti zdokumentovat pro svou doktorskou práci několik desítek fragmentů reliéfů pocházejících z Džedkareova pyramidového komplexu, které se nacházely ve skladu kolegy Vassila Dobreva z Francouzského ústavu orientální archeologie. Moji dělníci byli předčasným ukončením prací velmi zklamáni, avšak nejhorší ránu přinesly nelegální stavby, jež se brzy začaly objevovat na památkově chráněné půdě. U Džedkareova pyramidového komplexu místní vesničané narychlo vystavěli základy nové modlitebny, a to přímo na východním konci vzestupné cesty, jejíž zdivo tím zcela zničilo. O pár set metrů vedle během několika hodin vyrostly základy rozlehlého moderního hřbitova – na půdě, pod níž se nacházejí dosud neprozkoumané památky. Stejně tomu bylo také na severu v Abúsíru. Armáda ani zpět přivolaná památková policie nedokázaly proti těmto stavbám

Obr. 4 Nově vzniklé pohřebiště v jižní Sakkáře je důsledkem špatného vládnutí předchozího režimu prezidenta Mubaraka (foto M. Megahed)

zakročit. Dřívější režim záměrně kladl velmi malý důraz na vzdělání a bídné životní podmínky nutily lidi myslet jen na to, jak sehnat obživu. Můžeme jen doufat, že přístup prostých lidí k jejich vlastním památkám se co nejrychleji změní. Žádoucímú vývoji by měly napomoci vzdělávací programy, které rozšíří povědomí egyptských vesničanů o slavné minulosti jejich země.

I přes smutné okolnosti si musíme uvědomit, že vandalskou činnost podnikalo několik desítek nevzdělaných lidí pocházejících z vesnic, kde žije několik miliónů obyvatel! Bylo by tedy nespravedlivé obviňovat vesničany obecně, neboť naprostá většina z nich si památek a práce archeologických expedic – egyptských i zahraničních – váží a mnozí z nich vlivem událostí dokonce přišli o součást své obživy, neboť se nechávají na naše výzkumy najímat jako dělníci.

Po svém příjezdu do Prahy nepřestávám situaci v Egyptě sledovat. Každým dnem se změny v egyptské společnosti projevují – referendum o pozměnění ústavy, založení nových politických stran, debaty o dalším směřování státu a hlavně příprava na nadcházející volby. Přestože Evropa nyní sleduje vojenské akce v Libyi a masakr obyvatel v Sýrii, egyptský příběh dosud není zdaleka uzavřený.

Správný čas nastane i pro krále Džedkarea, který již 4500 let čeká na vědecké zhodnocení své vlády a své úlohy v egyptských dějinách. Doufejme, že dokumentace anonymní pyramidy a chrámu v severovýchodní části jeho pohřebního komplexu bude brzy pokračovat, stejně jako výzkumy českého týmu v Abúsíru.

Tento článek vyšel s podporou grantu GA UK 51910.

Poznámky:

- ¹ Pro základní informace o vládě Džedkarea Isesiho v závěru 5. dynastie viz Verner – Bareš – Vachala (2007: 165–166) a Shaw (2003: 127–128); podrobnější informace viz např. Schneider (1996: 172–173). Vláda Džedkarea Isesiho byla úzce spojena s pyramidovými komplexy v Abúsíru, kde pracuje česká archeologická expedice – Džedkare provedl reorganizaci zádušních kultů svých předchůdců, jak dokládají pozůstatky administrativních archivů nalezené v pyramidových komplexech Neferirkarea, Chentkaus II. a Raneferefa (např. Vymazalová 2003; Posener-Kriéger – Verner – Vymazalová 2006).
- ² Archeologický výzkum Džedkareova zádušního komplexu byl zahájen ve 40. letech minulého století a nárazově pokračoval až do 80. let. V jeho vedení se postupně vystřídal Abdel Salam Mohamed Hussain, Ahmed Fakhry a Mahmoud Abdel Razeq.
- ³ Několik fragmentů reliéfů publikoval Mohamed Moursi (1987) a se svolením egyptských archeologů použila výsledky z jejich výzkumu Helen Jacquetová-Gordonová ve své publikaci o zádušních nadacích (1962: 160–167).
- ⁴ Džedkareův zádušní komplex a jeho místo ve vývoji architektury královských památek Staré a Střední říše popsal Verner (1997: 284–289).
- ⁵ K pyramidovému komplexu Džedkareovy manželky viz např. Verner (1997: 289–291).
- ⁶ Alabastrová podlaha v obětní síni je dochována např. v sousedním pyramidovém komplexu Pepiho I. z 6. dynastie.

Literatura:

- Jacquet-Gordon, Helen K.: 1962 *Les noms des domaines funéraires sous l'ancien empire égyptien*, Le Caire: Institut français d'archéologie orientale [Bibliothèque d'étude 34].
- Megahed, Mohamed: v tisku „The Pyramid Complex of ‚Djedkare's Queen‘ in South Saqqara. Preliminary Report 2010“, in: Bárta, Miroslav – Coppens, Filip – Krejčí, Jaromír (eds.). *Abusir and Saqqara in the Year 2010*, Prague: Charles University in Prague, Faculty of Arts, Czech Institute of Egyptology.
- Moursi, Mohamed: 1987 „Die Ausgrabungen in der Gegend um die Pyramide des *Dd-k3-rꜥ* ‚Issj‘ bei Saqqara“, *Annales du Service des Antiquités de l'Égypte* 71, s. 185–193.
- Posener-Kriéger †, Paule – Verner, Miroslav – Vymazalová, Hana: 2006. *The Pyramid Complex of Raneferef. The Papyrus Archive*, Prague: Charles University in Prague, Faculty of Arts, Czech Institute of Egyptology [Abusir X].
- Schneider, Thomas: 1996 *Lexikon der Pharaonen*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Shaw, Ian (ed.): 2003 *Dějiny starověkého Egypta*, Praha: BB art.
- Verner, Miroslav: 1997 *Pyramidy, tajemství minulosti*, Praha: Academia.

Verner, Miroslav – Bareš, Ladislav – Vachala, Břetislav: 2007 *Encyklopedie starověkého Egypta*, Praha: Libri.

Vymazalová, Hana: 2003 „Účetnictví v hospodářských archivech 5. dynastie“, in: Onderka, Pavel (ed.). *Egypt za vlády faraonů*, Uherské Hradiště: Aegyptus.

Abstract:**Djedkare Iseisi and the Egyptian revolution of 2011**

The article reports on the resumed exploration of the pyramid complex of Djedkare Iseisi in South Saqqara. Many fragments of relief decoration were found in this king's complex years ago but were never published. An Egyptian team re-opened the site in 2009 to contribute to the scientific exploration of the monuments and its systematic documentation. In the last year unexpected events changed the plans of the scholars. While millions of Egyptians joined in the revolution for democratic changes on the east bank of the Nile in Cairo opposing the dictatorial regime, the archaeological sites on the west bank were attacked by thieves and vandals. This article is a testimony by one of the people who protected the sites during the weeks of the revolution.